

Ketä ja missä saa kuvata?

Sakari Mäkelä
Timo Suvanto

Periaatteessa tekijänoikeuksien sekä kuvaus- ja julkaisulupien kanssa on helppo elää. Ei käytä toisen tekemää ja kysyy aina kuvatessaan luvan kuvattavalta sekä kuvaamiseen että julkaisemiseen. Näitä sääntöjä tarkasti noudattamalla ei varmasti joudu vaikeuksiin, mutta toisaalta silloin turhan monet kuvat jäisivät ottamatta ja julkaisematta. Siksi jokaisen fotarin olisi syytä hahmottaa ne tilanteet, joissa ylivarovaisuus ei ole perusteltua.

Ihmisen kuvaamista ja kuvien julkaisemista säätelevät lait ovat pyrkimyksiltään osittain toisilleen vastakkaisia ja jossakin määrin myös tulkinnanvaraisia. Toisaalta Suomessa on melko kattava sananvapaus, joka pitää sisällään myös tietystä osin kuvaus- ja kuvien julkaisemisvapauden. Toisaalta taas ihmisen yksityiselämää on haluttu suojata mm. kotirauhaa ja yksityisyyden suojaa käsittelevillä laeilla.

Peruslähtökohta on toki se, että ketään ei ole syytä kuvata vastoin hänen tahtoaan. Ainoa poikkeus on oikeastaan julkinen henkilö julkista tehtävää suorittaessaan. Tähän kategoriaan kuuluvat merkittävät vallankäyttäjät politiikan, hallinnon ja elinkeinoelämän alalla.

Mutta vain julkista tehtävää suorittaessaan. Rajanveto voi joskus olla vaikeaa, mitä osoittaa esim. Antti Piipon tapaus. Missä menee julkisen tehtävän ja yksityiselämän raja?

Niin sanottujen julkisten yksityisyyden suoja on suurempi kuin edel-

listen, mutta ei kuitenkaan niin suuri kuin meidän tavallisten pulliaisten eli taviksien. Katsotaan, että julkkiset julkisuuden ”hyväksikäyttäjinä” eivät ansaitse niin suurta yksityisyyden suojaa kuin tavalliset ihmiset. Julkkisten ja paparazzi-kuvaajien monitukaista symbioosi-parasiittisuhdetta ei kuitenkaan tässä artikkelissa käsitellä. Fiksu fotari käsittelee julkkisiä ja taviksia tasavertaisesti ja jättää rauhaan ne, jotka syystä tai toisesta eivät halua itseään kuvattavan.

Kotirauha on ehdoton

Luvattomalta kuvaamiselta ehdottomasti rauhoitettu paikka on ihmisen koti, jonka asukkaat ja heidän vieransa nauttivat kotirauhan ja yksityisyyden suojaa. Kotirauhan piiriin kuuluvat asunto pihoinen, hotellihuoneet, asuntoautot, vanhainkodit yms. yöpymiseen tarkoitettut paikat. Erityisessä suojelussa ovat ns. intimit paikat, kuten vessat, kylpy- tai makuuhuoneet. Sen sijaan tavallinen

auto – ei edes oma – ei kuulu kotirauhan piiriin. Kotirauhan piirissä olevaa ihmistä ei saa ilman lupaa katsella edes filmitömmän kameran avulla, kiikareista ja varsinaisesta valokuvaamisesta ja kuvien julkaisemisesta puhumattakaan. Lain rikkomusta pidetään salakatseluna. Tässä laki ei tee mitään eroa tavallisten kansalaisten ja julkisuuden henkilöiden välillä. Tunnetuin tapaus Suomessa lienee aikoinaan miljoonaperijätär Christina Onassiksen kuvaaminen alastomana hotellihuoneessaan ikkunan lävitse. Paparazzi-kuvaaja sai olla enemmän kuin tyytyväinen, että selvisi tilanteesta vain filmin tuhoamisella.

Todettakoon kuitenkin kuriositeettina seuraava tapaus. Murtopuuhissa kuvattu varas haastoi jokunen vuosi sitten valokuvaajan oikeuteen, koska tämä oli voron mukaan kuvannut häntä loukkaavalla tavalla kotirauhan piirissä. Syyte ei johtanut mihinkään, koska kotirauha ei koske kotiin luvatta tunkeutunutta eikä intimitteettisuoja rikosta tekevää.

Tyypillinen lehden kuvituskuva. Ihmiset jonottavat paistettuja muikkuja silakkamarkkinoilla. Kuvattavat ovat visuaalisina elementteinä osana tapahtumaa, eivät persoonina kuvan kohteena. Vaikka ihmiset ovat selvästi tunnistettavia, niin kuvaan ei liity kuvattavien kannalta mitään sellaista epäilyttävää, jonka takia sen julkaisemisesta muussa yhteydessä kuin mainoksessa olisi pidättäydyttävä. Pikemminkin silloin, jos jonkun silmät peitetään mustalla nauhalla tai kasvot pikselöidään tuntemattomiksi rikoslehtien tyyliin, saattaa katsojassa herätä epäilyjä, että kaikilla kuvassa olevilla ei ole ihan puhtaita jauhoja pussissa.

Julkiset paikat

Julkiset paikat, joihin kaikilla on pääsy, eivät kuulu kotirauhan piiriin. Pitääkö paikkaan maksaa pääsymaksu on epäoleellinen seikka kuvaamisoi-keuden suhteen. Näin ollen kadulla, kaupoissa, urheilukilpailuissa, ravintoloissa, konserteissa saa vapaasti kuvata ihmisiä, ellei tilojen haltija hallinnan perusteella ole sitä nimenomaisesti kieltänyt. Tähän perustuen

esimerkiksi rock-konserteissa tai ravintoloissa voi olla totaalinen kuvauskielto tai sitten kuvaaminen on sallittu vain luvan erikseen saaneille. Fiksu kuvaaja ottaakin aina etukäteen yhteyttä tilaisuuden järjestäjään tai ravintolan omistajaan ja pyytää kuvausluvan ensin heiltä ja sen jälkeen kuvassa näkyviltä henkilöiltä. Toisaalta joidenkin omavaltaisista ”Ei täällä saa kuvata”-kielloista ei tarvitse välittää, jos kyseessä on selkeästi

julkinen paikka, kuten vaikka tori tai kirkon edusta.

Eri asia sitten on, onko mitään syytä kuvata ihmisiä, jotka selvästi ilmaisevat sen olevan heille epämieluisaa. Julkisellakin paikalla olevalla ihmisellä on nimittäin turvanaan yksityisyyden suoja, jonka perusteella häntä ei saa kuvata tilanteessa, joka on kuvattavaa loukkaava. Tässä voidaan joutua vaikeisiin rajanvetotilanteisiin, koska loukatuksi tuleminen on hyvin subjektiivista. Toisen kuvaaminen housut kintuissa (konkreettisesti tai kuvainnollisesti) lienee yksikäsitteisesti tilanne, jossa ei kannata koetella yksityisyyden suojan rajoja. Toisaalta, jos joku on lähtenyt rock-konserttiin sellaisessa seurassa, josta ei välittäisi tiedon leviävän laajemmalti, niin on aika turha nostaa oikeusjuttua, jos tulee nähdyksi seuralaisen kanssa konsertista kertovassa uutiskuvassa. Tulemalla yleiseen tilaisuuteen, jossa voidaan olettaa otettavan valokuvia ihminen antaa hiljaisen suostumuksensa kuvaamiselle. Jos seura on väärä, niin käryn käydessä on syytä syyttää vain itseään.

Kenen kuvan saa julkaista

On itsestään selvää, että jos julkaisemiseen on kuvattavan lupa, niin kuvan saa julkaista, ja jos kuva on otettu salaa oikeudettomasti, niin ei sitä saa julkaistakaan. Näiden väliin jää kuitenkin monia tilanteita, joissa yhdeltä tai useammalta kuvassa olevalta on hankalaa tai mahdotonta kysyä julkaisulupaa. Milloin ja missä yhteydessä voidaan henkilön kuva julkaista ilman hänen lupaansa, jos kuvaan ei liity mitään kohdetta loukkaavaa tai hänestä väärää kuvaa antaa?

Tässä esitetyt näkökohdat perustuvat tekijöiden eri lähteistä kokoamiin tietoihin. Ne edustavat jonkinlaista kultaista keskitietä, sillä oikeuskirjallisuudessa näkee sekä jyrkempiä että lievempiä tulkintoja henkilön oikeudesta oman kuvaansa.

Suomessa – toisin kuin vaikka Saksassa – ei ole kuvan kohteen, henkilön oman kuvan käyttöä koskevaa erityislainsäädäntöä. Lähimmin henkilön kuvan julkaisemiseen kantaa ottava lakipykälä on rikoslain 24:8,

Myös kuvatekstillä tai väärällä asiayhteydellä voidaan kuvasta tehdä loukkaava. Jos esimerkiksi annetaan ymmärtää, että poliisi käy työaikana kaljalla epämääräisen, mahdollisesti rikollisen aineksen kanssa, niin kyseinen kuva täyttää hyvinkin kunnianloukkauksen tunnusmerkit.

Jos taas kerrotaan totuuden mukaisesti, että kuvassa poliisit ovat rock-tapahtuman yhteydessä kahvilla (käy ilmi selvästi tyhjistä mukista ja lautasliinasta) tunnetun esiintyjän kanssa, niin kuvaan ei liity mitään loukkaavaa. Lisäksi kuvattavat antavat selvästi ilmeillään ja eleillään ymmärtää, että heillä ei ole mitään kuvaamista vastaan. Kuvan julkaisemisessa muussa yhteydessä kuin mainonnassa ja markkinoinnissa ei pitäisi olla mitään epäselvää.

Dingon laulaja Neuman ns. julkkiksena saa julkisuudessa lievemmän yksityisyyden suojan kuin kuvassa olevat rivipoliisit, joita ei mitenkään voi rinnastaa julkisen sanan neuvoston tarkoitamiin merkittäviin vallankäyttäjiin – vaikka kansalaisesta siltä sakotustilanteesta saataisiin tuntua. Toisaalta Suomessa ei mikään laki estä kuvamasta julkisella paikalla olevaa virkapukuista poliisia – toisin kuin esimerkiksi Ranskassa. Yleensäkin ulkomailla esivälän kuvaamisen suhteen on syytä olla pidättyväinen. Monissa maissa säännöt ovat aivan toiset kuin Suomessa.

jonka mukaan rangaistavaa on yksityiselämää koskevan kuvan esittäminen joukkotiedotusvälinettä käyttämällä tai muuten toimittaminen ihmisten saataville siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle. Tämän ulkopuolelle jääviä, tavallisia neutraaleja henkilökuvia koskevia lakipykälä ei ole. Onkin syntynyt vain lakiin perustumattomia oikeuskäytäntöjä. Tässä suhteessa keskeiseksi vedenjakkajaksi muodostuu se, julkaistaanko kuva mainonnan tai markkinoinnin yhteydessä vai tiedonvälitykseen liittyen.

Myös muilla, kuten taloudellisilla ja julkisuusseikoilla on merkitystä. Sivullinen kadullakulkija Suomen

Kuvalehden kansikuvassa on eri asia kuin ilmaislehden sisäsivulla.

Tilatut muotokuvat

Kuvattavan tilaama muotokuva antaa tilaajalle ihan erilaiset oikeudet päätää oman kuvan julkaisemisesta kuin satunnaisesti kuvassa olevalle. Tästä säädetään suoranaisesti lailla: ”Valokuvaamalla valmistetun muotokuvan tilaajalla on, vaikka valokuvaaja on pidättänyt itselleen oikeuden teokseen, oikeus antaa lupa muotokuvan ottamiseen sanomalehteen, aikakauskirjaan tai elämäkerralliseen kirjoitukseen, jollei valokuvaaja erikseen ole kieltänyt sitä”. Toisaalta laissa sanotaan myös, että ”Kappaleen luovutukseen ei sisälly tekijänoikeuden

luovutus. Tilauksesta tehtyyn muotokuvan tekijä ei kuitenkaan saa käyttää oikeuttaan tilaajan tai, tämän kuoltua, hänen leskensä ja perillistensä suostumuksetta.”

Tilatussa muotokuvassa asetelma on siis kääntynyt jotenkin pääläelle. Kuvaajan on siis oltava aktiivinen sekä saadaksen oman julkaisuluvan että kieltäessään sen mallilta matrikkeleihin tai lehtijuttuihin liittyen. Muotokuvaa otettaessa kannattakin ehdottomasti etukäteen – ja mieluiten kirjallisesti – sopia, millaiset julkaisuoikeudet kuvaan on niin kuvaajalla kuin mallilla tai hänen perillisillään. SVL:n nettisivuilla on valmis lomakepohja sopimusta varten.

Mainos on eri juttu kuin lehtikuva

Valokuvassa selkeästi tunnistettavan henkilön kuvaa ei saa käyttää ilman hänen suostumustaan mainos- tai markkinointitarkoituksessa. Alaikäisen ollessa kyseessä vaaditaan lisäksi vanhempien lupa. Paitsi että julkaisuun vaaditaan kuvattavan lupa, hänellä on tietysti oikeus korvaukseen kuvansa käytöstä mainoksessa.

Henkilöllä ei ole kuitenkaan oikeutta kieltää oman kuvansa käyttöä silloin, kun on kyse sananvapauden ja tiedonvälityksen piirissä olevasta tavanomaisesta käytöstä, esimerkiksi uutiskuvasta tai opetuksellisesta materiaalista. Henkilöllä ei ole myöskään oikeutta saada rahallista korvausta siitä, että hänen kuvansa julkaistaan tiedonvälityksen piiriin kuuluvassa yhteydessä. Tällaisessakaan yhteydessä kuvan julkaiseminen ei saa olla kuvassa esiintyvää henkilöä loukkaavaa, eikä kuvattavaa saa esittää väärässä asiayhteydessä, kuten jonkun asian tai aatteen kannattajana hänen sitä olematta.

Tiedonvälityksen vapaus henkilön omaa kuvaa koskien ei siis ole yksikäsitemäinen, vaan siihen liittyy paljon tulkinnanvaraisuutta. Perinteisen maalaisjärjen (tai kaupunkilaistolkun) käyttö on paitsi sallittua myös suotavaa. Rajoja ei yleensä kannata lähteä kokeilemaan, mutta joskus ilmenevä lähes hysterinen ylivaraisuuskin on turhaa. Lehdet olisivat kuvitukseltaan aika lailla nykyistä köyhempää, jos kuvien julkaisukynnyks

nostettaisiin niin korkealle, että jokaiselta kuvissa esiintyviltä henkilöiltä kysyttäisiin julkaisulupa. Suomessa ei tunneta yhtään tapausta, että joku olisi lähtenyt hakemaan korvauksia siitä, että on näkynyt ilman lupaa tavanomaisessa lehtikuvassa.

Ainoita selkeitä viranomaistaholta tulleita ohjeistuksia asiaan on painovapaustoimikunnan mietintö. Siinä on lähdetty siitä, että yksilön kuvan julkaiseminen tiedonvälityksen piiriin kuuluvassa yhteydessä ei ole sallittua silloin, kun tarkoituksena on tuoda esille juuri hänen käyttäytymisensä ja kuvassa ilmenee sellaista käyttäytymistä, jonka julkistamisesta aiheutuu kuvatulle vahinkoa tai kärsimystä. Sellaisten kuvien julkistaminen, joissa henkilö esiintyy sattumalta, mutta joiden tarkoitus on jonkin

tapahtuman tai kokonaisuuden kuvaaminen, on katsottava sallituksi. Ohje asettaa kummankin osapuolen, sekä kuvaajan että kuvatun, kohtuulliseen asemaan ja edustaa myös lehtien yleisesti omaksumaa linjaa.

Millaisia korvauksia?

Oma mielenkiintonsa on myös sillä, millaisiin rangaistuksiin tai korvauksiin henkilön kuvan luvaton käyttö voi johtaa. Jos kyseessä on loukkaava kuva, niin asiaa käsitellään kunnianloukkauksena. Seurauksena kuvaajalle voi olla sakkoja, törkeimmistä tapauksista jopa vankeutta, ja kuvatun voi hakea korvauksia henkisistä kärsimyksistä. Jos henkilön kuva on luvatta mainoksessa, niin ainoa seuraus voi olla ja yleensä onkin koh-

Talouselämän ja politiikan vaikuttajat julkista tehtävää suorittaessaan, kuten tässä Jörn Donner Fotofinlandia kilpailun tuomariston jäsenenä, ovat "lainsuojattomimpia" kuvauksen ja kuvien julkaisun suhteen. Eikä loukkaavuudenkaan suhteen tarvitse olla niin varpaillaan kuin tavallisten pulliaisten kohdalla. Vapaasti saa julkaista kuvan, missä kohde vaikka raapii älynystyröitään – mikä tosin Donnerin kyseessä ollen kuuluu hänen julkiseen habitukseensa.

Muutenkin henkilöiden oikeuksilla omaan kuvaansa on aste-eroja. Kuvassa näkyvät toimittaja ja videokuvaaja nauttivat tässä tilanteessa vähäisempää yksityisyyden suojaa kuin vaikka taustalla oleva tyttö, joka on paikalla vain yksityishenkilönä. Toisaalta hän on kuvassa enemmän visuaalisena hahmona kuin kolme muuta ja lisäksi tunnistamattomana, mitkä myös ovat ilman kuvattavan lupaa tapahtuvan kuvan julkaisukriteereitä.

tuullinen korvaus kuvatulle. Siitä kannattaa – puolin ja toisin – ehdottomasti päästä sopuratkaisuun. Raastupa tulee kalliiksi yleensä molemmille osapuolille.

Sen sijaan jos henkilö on sitä mieltä, että häntä ei saisi näkyä julkisella paikalla otetussa tavanomaisessa valokuvassa journalistisessakaan yhteydessä, niin tilanne onkin juridisesti hankala. Ei ole mitään oikeudellista perustetta, miksi kuvaa ei saisi julkaista, eikä syytä, jonka perusteella kuvassa näkyvä henkilö voisi hakea korvauksia. ”Mä en haluu olla lehdesä” ei ole riittävä peruste. Toki valokuvaajan on korrektaa noudattaa tällaista toivomusta, jos se on hänen tiedossaan.

Mainoksessa ilman lupaa tai tavallisessa lehtikuvassa loukkaavassa yh-

Kuvatun tilaama miljöömuotokuva lehteen. Vaikka kuvaajalla säilyy – ellei hän erityisesti luovuta niitä – tekijänoikeudet kuvaan, niin on itsestään selvää, että kuvan käytöstä muussa kuin alkuperäisessä yhteydessä on sovittava sekä kuvaajan että maksajan kannalta. Tässä tapauksessa tilaaja lupasi oikeuden käyttää kuvaa kirjan kuvituksessa ja kuvaaja vastaavasti antoi (eikä siis laissa edellytetysti evännyt) tilaajalle luvan käyttää kuvaa matrikelissa ym. julkaisuissa, missä tarvitaan kuvattavan työhön liittyen henkilökuvaa. Muotokuvissa pääsee pitemmän päälle kaikkein helpoimmalla, kun sopii julkaisuehdoista kirjallisesti etukäteen kuvattavan kanssa. Silloin pelisäännöt ovat selvät puolin ja toisin.

teydessä itsensä tai läheisensä kuvan nähneet ovat nostaneet muutamia kanteita. Kanteet ovat menneet lävitse vaihtelevalla menestyksellä. Korvaukset lehdessä uutiskuvina olleiden loukkaavien kuvien aiheuttamista henkisistä kärsimyksistä ovat olleet aika vähäisiä, mainoskuviissa ilman lupaa olleille hieman suurempia. Amerikkalaistyylisen jättikorvausten toivossa ei suomalaisen oikeuteen kannata lähteä. Ehkä siitä syystä meiltä puuttuukin – onneksi – lähes kokonaan se mentaliteetti, että yritetään rahastaa heti jollain keksityllä perusteella, kun siihen on pienikin mahdollisuus. Oikeuteen asti menneitä selkeitä rahastukselta haisevia juttuja ei tietävästi ole pitkään aikaan ollut yhtäkään.

Tietenkin korvausten pienuudella on se toinenkin puolensa, eli sen ansiosta ne harvalukuiset paparazzit, joita Suomessa on, voivat toimia käytännössä välittämättä mahdollisista

Aika säyseää menoa rock-konsertissa. Paljon hurjempikin menoa olisi normaalia eikä sitä voitaisi vielä pitää kohteitaan loukkaavana. Vaikka loukkauskynnys muutenkin on subjektiivinen, niin se riippuu oleellisesti myös siitä, missä tilaisuudessa kuva on otettu.

korvauksista. Tuotot ovat kuluihin nähden niin paljon suuremmat. Kuvaus- ja mahdollisen julkaisuluvan pyytäminen voidaan käytännössä tehdä monin eri tavoin. Kirjallinen lupa sekä kuvauspaikan mahdolliselta haltijalta että kuvattavilta itseltään on tietysti kaikkein varmin tapa, mutta käytännössä usein turhan hankalaa toteuttaa. Sitä paitsi ei juuri tiedetä tapauksia, jossa suullisen kuvausluvan antanut on jälkepäin ryhtynyt rettelöimään. Ellei sitten kyse ole loukkaavaksi koetusta kuvasta. Myös kuvattavan myönteinen reagointi kuvaustilanteessa voidaan hyvällä omallatunnolla tulkita termin ”hiljai-

Tulemalla äärioikeistolaisen poliitikon vaalikulkueeseen henkilöt tunnustautuvat hänen kannattajikseen. Sen sijaan, jos kuvakulma olisi valittu niin, että kadulla oleva sivullinen näyttäisi kuuluvan samaan joukkoon, niin kuvan julkaiseminen olisi jo arveluttavaa.

nen suostuminen” mukaiseksi. Usein se välittyy jo itse kuvasta.

Tekijänoikeudet

Valokuvaajan tekijänoikeus ja henkilön oikeus määrätä oman kuvansa käytöstä on pidettävä toisistaan erillään. Tekijänoikeudella säädellään kuvan ottajan oikeudet, ja siitä on olemassa varsin yksikäsitteiset lakipykälät, siis toisin kuin kuvan kohteen oikeuksista omaan kuvaansa.

Yksinkertaisesti: kuvan tekijänoikeudet kuuluvat sille, joka on kuvan ottanut. Jos laukaisimen painaja on eri kuin kuvan suunnittelija, niin pääsääntöisesti ottaja on kuitenkin kuvan syntyyn eniten vaikuttanut. Kuvalla voi toki olla useitakin tekijöitä, jolloin tekijänoikeus on heillä kaikilla yhdessä.

Tekijä päättää, mitä kuvalla saa tehdä. Kuten missä sen saa julkaista tai mitä sille saa tehdä. Taloudelliset tekijänoikeudet voi myydä tai luovuttaa toiselle, mutta ei moraalisia oikeuksia. Niihin kuuluu mm. se, että tekijä pysyy koko ajan kuvan tekijä-

nä, ja hänen nimensä tulee näin halluttaessa kertoa julkaistun kuvan yhteydessä, eikä kuvaa saada ilman tekijä lupaa esittää kuvaa loukkaavalla tai halventavalla tavalla.

On myös hyvä pitää mielessä, että vaikka tilaaja saisi myös kuvan negatiivin tai digiaikana tiedoston, niin tekijänoikeudet säilyvät kuvaajalla. Tilaaja ei esimerkiksi saa ilman lupaa valmistaa kopioita kuvasta. Ellei siten erikseen toisin sovita.

Tekijällä on oikeus myös päättää, saadaanko hänen teostaan muunnella jollain tavoin. Esimerkiksi kaikenlainen digitaalinen kikkailu toisen valokuvalla on periaatteessa kiellettyä.

Teoksen ja valokuvan erot

Tarkkaa ottaen teoskynnyksen alittaviin valokuviiin sovelletaan tekijänoikeus-

Kuvauslupa tanssijoilta hoidettiin siten, että tanssien järjestäjä ilmoitti, että neljän ensimmäisen kappaleen aikana tietyssä osassa tanssilattiaa kuvattaisiin tanssijoita ja kuvat tullessaan mahdollisesti julkaisemaan. Niitä, jotka eivät halunneet tulla kuviin, kehoitettiin tanssiin sivummalla kuvauksen ajan. Tätä kuvaa, jossa kukaan tanssijoista ei ole tunnistettavissa, käytettiin juuri siitä syystä myöhemmin tanssipaikan esitteessä.

Pelkistetyt ohjeet

1. Jos mahdollista, kysy aina varmuuden vuoksi sekä kuvaus- että julkaisulupa kuvattavilta ja tilan haltijalta.
2. Älä julkaise lupaa kysymättä kenenkään kuvaa mainoksessa tai markkinointimateriaalissa.
3. Älä kuvaa ja varsinkaan älä julkaise kuvaa, jos joku ei halua itseään kuvattavan.
4. Älä kuvaa ja varsinkaan älä julkaise kuvaa, jossa joku on loukkaavassa tilanteessa.
5. Julkisella paikalla saa kuvata ja kuvat julkaista. Jos joku kieltää, niin voit tiedustella syytä.
6. Muista tilatun muotokuvan kuvaajan ja tilaajan erityisoikeudet. Tee aina kirjallinen sopimus.
7. Sopiminen kannattaa aina, helpointa se on tehdä etukäteen.

Ylioppilaskirjoitukset. Tilaisuuteen ovat kutsutut vain harvat ja valitut, joten se ei ole varmasti julkinen paikka, vaan kuvauslupa tilan haltijalta, eli koulun rehtorilta, on ilman muuta pyydettävä.

Kuvan julkaiseminen onkin jo tulkinnanvarainen juttu. Tuskin kukaan kuvassa olevista pahastuisi sen julkaisemisesta, mutta varmuuden vuoksi taustalla olevat oppilaat voidaan sumentaa epäteräviksi. Ylioppilaskirjoituksiin tulijalla kun ei ole mitään syytä olettaa tulevansa tilaisuudessa kuvatuksi. Koetta valvoilta opettajilta julkaisulupa on syytä pyytää, vaikka heidät onkin tässä kuvattu takaapäin.

keuden lähioikeutta. Ainoa oleellinen ero on kuitenkin vain suojajassa. Teoksella se on 70 vuotta tekijän kuolemasta, valokuvalla 50 vuotta kuvan valmistusvuoden päättymisestä.

Teoksen ja tavallisen valokuvan välinen ero taas on varsinainen veteen piirretty viiva. Järkevä lähtökohta on se, että jokainen valokuva on teos, kunnes toisin osoitetaan. Joka tapauksessa kaikki vuoden 1966 jälkeen otetut valokuvat nauttivat jompaa kumpaa suojaa.

Hyvä nyrkkisääntö tekijänoikeuden suhteen on, että toisen ottama on toisen kuva. Miksi käyttäisit sitä, kun voit ottaa omiakin kuvia.

Esimerkkinä siitä, millaista juridista problematiikkaa valokuvan ottamiseen ja julkistamiseen liittyy, käyköön ohessa oleva kuva Tuomari Nurmion konsertista Tavastia-klubilla. Vaikka paikka on julkinen, niin tilaisuuden järjestäjällä olisi paikan haltijana oikeus kieltää kuvaaminen tiloissa. Kuvaaja ei jäänyt sen enempää miettimään, onko kuvaaminen luvallista vai ei, vaan pyysi ja sai kuvausluvan. Toiveena esitettiin kuvattavan ilman salamaa, koska se saattaisi häiritä esityksen tarkkaan harkittua valomaailmaa.

Kuvauslupa myös artistilta kaikenpuolisen korrektiuden nimissä on enemmän kuin suotavaa. Varsinkin kun tekijäoikeuslaki sanoo, että taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksesta saa tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa; eikä saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä. Onko valokuva rock-konsertista teoksen tallioiminen? Entä pantomiimiesityksestä? Lainoppineetkin kiistelevät tästä (tosin juuri sillähän he tilinsä tekevät). Kuvaaja ei halunnut lähteä tätäkään asiaa sen syvällisemmin pohtimaan, vaan selvitti asian kysymällä sekä kuvaus- että julkaisuluvan kertomalla, minkä tyyppisessä yhteydessä kuva tullaan julkaisemaan.

Yleisö kuvassa on selvästi vain osana tapahtumaa, ja vaikka pari katsojaa on selkeästi tunnistettavissa, niin mitään epäilyttävää ei heihin tässä kuvassa liity. Edes yhden tytön kädessä näkyvää siiderilasia ei voida mitenkään pitää loukkaavana, koska tilaisuudessa on tarjoilua ja paikassa yleinen käytäntö on oluen tai siiderin juonti musiikkia kuunneltaessa.

Kuva julkaistiin aikakauslehdessä konserttitapahtumien kuvaamisesta

kertovan artikkelin yhteydessä. Kuvaaja lupasi lehdelle paitsi oikeuden käyttää kuvaa artikkelissa myös ilman erillistä korvausta lehden markkinoinnissa. Vastineena kuvaaja pääsi lehden ilmaisjakelulistalle. Tällaiset sopimukset ovat hyvin yleisiä, kun ne eivät aiheuta kuvaajalle lisäkustannuksia ja ovat tilaajallekin lähes ilmaisia.

Muuten kuvan tekijänoikeus säilyi tietenkin kuvaajalla, ja kun tämä sattumoisin huomasi kuvan tulleen kopioituksi omilta nettisivuiltaan toisen henkilön nettisivuille, niin hän lähetti ystävällisen huomautuksen, jonka keskeinen sisältö oli tekijänoikeuslain olevan voimassa myös Internetissä. Asia selvitettiin sivistyneesti. Nettisivujen pitäjä sai säilyttää kuvan omilla sivuillaan, mutta laittoi vastavuo-roisesti omilta sivuiltaan linkin kuvaajan muita rock-konserttikuvia sisältäville nettisivuille.

Jos ei ole ymmärtänyt kysyä lupaa etukäteen, jälkikäteenkin sopimalla tekijänoikeuksiin ja julkaisemiseen liittyvät asiat yleensä ovat ratkenneet paljon kivuttomammin ja kaikkia osapuolia tyydyttävämällä tavalla kuin raastuvassa riitelemällä.

Otettakoon lopuksi esimerkki siitä, miten mahdottomiin tilanteisiin jouduttaisiin, jos jokaista kuvaa lähdetäisiin miettimään ällätikulla lakikirja kädessä. Kuvassa nostetaan uponnutta venettä yksityisen venesataman rannassa. Paikka ei siis ole julkinen, joten kuvauslupa olisi pyydettävä tilan haltijalta.

Vene, jossa on nukkumatiila, on selvästi kotirauhan piiriin kuuluva paikka. Siellä olevien ihmisten luvaton kuvaaminen rikkoo kotirauhaa. Sen sijaan vieressä olevissa soutuveneissä mahdollisesti soutelevia ihmisiä voisi kuvata vapaasti. Sama koskee autoja. Jos kuorma-autossa on nukkumatiila, niin autossa olevia ihmisiä ei lakipykälien mukaan saa kuvata julkisellakaan paikalla. Henkilöautossa olevia saa.

Punaista ämpäriä käyttävä, tässä tosin vaikeasti tunnistettava henkilö on merkittävä talousvaikuttaja. Jos hän on jättänyt veneensä keväällä turvottamatta ja näin päästänyt sen huolimattomuuttaan uppoamaan, niin voidaanko tapahtumalla katsoa olevan niin paljon yleistä merkitystä, että kuva voidaan julkaista? Vai onko kyseessä selkeästi yksityiselämään liittyvä asia?

Onko loukkaavaa, että talousmiehen takapuoli lähes näkyy ja toisella auttamaan tulleella henkilöllä ei taida olla housuja jalassa lainkaan, vaan vain pelkkä paita kuin tarinan porttivahti Pikku-Matilla maaherralle porttia aukaistessaan?

Taustalla veneeseen nojaileva tyyppi on niin juovuksissa, että ei pysy enää pystyssä ilman tukea. Vaikka se ei kuvasta ilmenekään, niin toteutuuko laissa mainittu ehto, että ”oikeudettomasti joukotiedotusvälinettä käyttäen esitetään toisen yksityiselämästä kuva siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä loukatulle taikka häneen kohdistuvaa halveksuntaa”. Entä onko veneen uppoamisen yhteydessä harkittu riittävästi, että ”erityistä varovaisuutta on noudatettu julkaistaessa kuvia onnettomuuksien tai rikosten uhreista”?

Yksikäsitteisiä oikeita vastauksia ei ole. Jokaiseen ilman kaikkien osapuolten lupaa julkaistuun kuvaan liittyy se periaatteellinen riski, että siitä koituu vaikeuksia. Mutta eihän kadun ylikään pääse ilman riskiä. Toki se pienee, kun katsoo ensin vasemmalle, sitten oikealle ja sitten vielä kerran vasemmalle.

